

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Dispute settlement in international space law : a multi-door courthouse for outer space

Goh, G.M.

Citation

Goh, G. M. (2007, April 19). *Dispute settlement in international space law : a multi-door courthouse for outer space*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/11860>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/11860>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting: Abstract in Dutch

Het bestaan van het internationale recht, met zijn rechten, plichten en regels, is zinloos zonder een doeltreffend nalevingsmechanisme als afdoende en adequate remedie. In het kielzog van de recente proliferatie van internationale gerechtshoven en tribunalen is de nadruk bij rechtshandhaving verschoven naar pogingen te garanderen dat bindende beslissingen in internationaal recht doelmatig en afdwingbaar zijn. Deze recente benadrukking van internationale geschillenbeslechting is vooral van belang voor het van internationale ruimterecht, dat geen sector-specifiek geschillenbeslechtingsstelsel heeft.

Het internationale ruimterecht is bijzonder relevant in de ontwikkeling van internationale geschillenbeslechting, omdat het onderwerpen beziet vanuit een internationaal en interdisciplinair perspectief. Deze onderwerpen betreffen gebieden zoals internationaal publiekrecht, beleid van regionale en internationale organisaties, juridische geschillenbeslechting, 'global governance', fiscaal ondernemerschap, zakelijke doeltreffendheid, wetenschappelijke doorbraken en technologische vooruitgang. Het juridische kader van ruimtevaartactiviteiten gaat boven de gebruikelijke nadruk van internationaal recht op staten. Het groeiende belang van commercialisering, gepaard met de betrokkenheid van non-gouvernementele en internationale organisaties in ruimteactiviteiten, maakt een heroverweging van de status van particuliere deelnemers op internationaal gebied noodzakelijk.

Ten tijde van het schrijven van deze dissertatie waren alleen geschillen met betrekking tot ruimtevaartactiviteiten op nationaal niveau onderworpen aan juridische geschillenbeslechtingsprocessen.¹ De meeste andere geschillen werden in het algemeen opgelost door middel van niet-juridische procedures. Het lijkt er niet op dat het gebrek aan een sectorsgewijs systeem van juridische geschillenbeslechting negatieve invloed heeft gehad op de ontwikkeling van ruimtevaartactiviteiten of van ruimterecht. Maar de ontwikkeling van een kader voor geschillenbeslechting binnen het ruimterecht wordt wel steeds meer noodzakelijk. Ruimtevaartactiviteiten worden steeds duurder en gecompliceerder, steeds meer verschillende soorten deelnemers zijn erbij betrokken en hebben invloed op steeds grotere delen van de samenleving. Een sectorsgewijs kader voor

¹Gorove, S., *Cases on Space Law: Texts, Comments and References*, (1996)

geschillenbeslechting zal een coherente ontwikkeling van het recht, in overeenstemming met ontwikkelingen in de praktijk, waarborgen. Het zal tevens een bevredigende en doelmatige oplossing van geschillen bevorderen die anders hindernissen zouden kunnen creëren voor het gebruik van de ruimte ten goede van de mensheid.

Het ontbreken van een geschillenbeslechtsregime in het internationale ruimterecht schept een ongekende kans voor het internationale recht met betrekking tot geschillenbeslechting. In combinatie met de grensoverschrijdende aard van het internationale ruimterecht creëert de totale afwezigheid van een geschillenbeslechtsregime de mogelijkheid een gespecialiseerd en discreet geschillenbeslechtsingssysteem te ontwikkelen. Het geeft de mogelijkheid voor een vergelijkend onderzoek naar de diverse bestaande geschillenbeslechtsingsinstanties, om de meest geschikte methode van juridische besluitvorming en handhaving te kunnen bepalen. Het interdisciplinaire karakter van ruimtevaartactiviteiten maakt ook samenwerking met andere disciplines noodzakelijk, zoals natuurkunde, economie, handel, diplomatiek, informatietechnologie en techniek. Dit creëert een unieke gelegenheid voor juridische analyse en onderzoek, opdat een werkbaar geschillenbeslechtsingssysteem kan worden geformuleerd ten gunste van de verdere ontwikkeling van het internationaal publiekrecht.

Internationale Geschillenbeslechting

Procedures voor internationale geschillenbeslechting door een derde partij zijn niets nieuws. Arbitrage, “goede diensten”, mediatie, onderzoek en conciliatie vonden reeds in de Haagse Vredesconferenties uitdrukking.² Internationale berechting werd geïnstitutionaliseerd met de oprichting van het Permanente Hof voor Internationale Justitie.³ Staten hebben sindsdien de verplichting om geschillen vreedzaam op te lossen bevestigd.⁴ De Algemene Vergadering van de VN heeft ook getracht toegang tot procedures voor geschillenbeslechting door een derde partij te vergemakkelijken.⁵ Maar tot in de jaren tachtig werden deze geschillenbeslechtsprocedures slechts zelden toegepast.

De mate van controle van partijen over het proces bepaalt het karakter van de verschillende soorten geschillenbeslechtsprocessen.⁶ Onderhandeling

²International Convention for the Pacific Settlement of Disputes, Den Haag, 29 Juli 1899, 32 Stat 1779; International Convention for the Pacific Settlement of Disputes, Den Haag, 18 Oktober 1907, 3 Martens (3rd) 360, 36 State 2199.

³Statute of the Permanent Court of International Justice, (16 December 1920)

⁴Bijvoorbeeld, General Assembly Declaration on the Principles of Friendly Relations between States, GA Res. 2625 (24 Oktober 1970)

⁵Zie General Act for Pacific Settlement of International Disputes, (26 September 1928) 93 LNTS 343, zie Sohn, L., “Peaceful Settlement of International Disputes and International Security”, (1987) *Negotiation Journal* 155

⁶Dit wordt verder toegelicht infra in Hoofdstuk 2.

vindt gewoonlijk uitsluitend plaats tussen de partijen bij het geschil; de partijen behouden controle over het proces, de inhoud ervan en het resultaat. De rol die gespeeld wordt door de derde partij varieert bij de andere processen. Bij onderzoek en het zogenaamde 'fact-finding' vervult de derde partij een onderzoekende rol.⁷ De derde partij helpt de partijen bij het voeren van de onderhandelingen, zonder daarbij een mening te geven over de juiste uitkomst in mediatie-achtige processen.⁸ Conciliatie lijkt op mediatie, behalve dat de derde partij een niet-bindend advies geeft over de uitkomst van de conciliatie.⁹ Bij arbitrage en berechting mag de derde partij een bindende beslissing geven. Deze processen zijn flexibel. Een derde partij mag, met overeenstemming van de partijen, deze processen op een aantal manieren wijzigen.

Recentelijk is de ambivalentie van staten ten opzichte van procedures voor geschillenbeslechting door een derde partij wat verminderd. Door de VN gepromoteerde initiatieven¹⁰ zijn overal binnen het internationale recht aan de orde gekomen.¹¹ In plaats van het creëren van nieuwe processen werden bestaande procedures gecombineerd, om hen beter toegankelijk te maken en meer in overeenstemming te brengen met de behoeften van de partijen.¹² De nadruk binnen het ontwikkelende kader van internationale en regionale organisaties kwam te liggen op het oplossen van geschillen.¹³

Eén van de grootste ontwikkelingen van de laatste eeuw op het gebied van het internationale recht is de proliferatie van internationale hoven, tribunalen en andere geschillenbeslechtsinstanties. De meest recente toevoeging geschiedde in 1998, met de oprichting van het Internationale Strafhof.¹⁴ In combinatie met een reeks mensenrechtencomités, -commissies en -hoven werd dit Hof opgericht om claims van staten en individuen te horen over vermeende schendingen van mensenrechten.¹⁵ Andere mechanismen werden opgericht om buitenlandse investeerders in staat te stellen arbitrage claims in te dienen tegen onteigening door de staat. Nog weer anderen werden ingesteld speciaal voor

⁷Plunkett, E., "UN Fact-Finding as a Means of Settling Disputes", (1969) 9 VJIL 154

⁸Touval, S. en Zartman, I., *International Mediation in Theory and Practice*, (1985)

⁹Zie in het algemeen Cot, J., *International Conciliation*, (1972)

¹⁰UN Doc. A/AC.182/L/68 (12 November 1990)

¹¹Zie Chinkin, C., "The Peaceful Settlement of Disputes: New Grounds for Optimism?", in Macdonald J.,(ed.), *Essays in Honour of Wang Tieya*, (1993) 165 at 166; Highet, K., "The Peace Palace Heats Up: The World Court in Business Again?" (1991) 85 AJIL 646

¹²Zie in het algemeen Lauterpacht, E., *Aspects of the Administration of International Justice* (1991)

¹³An Agenda for Peace, Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping - Report of the Secretary-General pursuant to the Statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992, (17 Juni 1992) A/47/277

¹⁴(1998) 37 ILM 999

¹⁵McGoldrick, D., *The Human Rights Committee: its Role in the Development of the International Covenant on Civil and Political Rights*, (1991); Merrills, J.G., *The Development of International Law by the European Court of Human Rights*, (1993)

geschillen over milieu-, maritieme, economische en handelsgeschillen.¹⁶ Deze duidelijke toename in het aantal internationale geschillenbeslechtsinstanties gaat gecombineerd met een groeiende bereidheid ervan gebruik te maken.¹⁷ Deze vrij recente ontwikkeling is een frappant fenomeen. Er lijkt een basis te zijn voor een internationale rechterlijke macht met steeds bredere en verdergaande bevoegdheden.

De ontwikkeling van internationale geschillenbeslechting lijkt te hebben plaatsgevonden in vijf historische fasen. In de eerste fase ontstond het concept van een “gerechtvaardigde” oorlog. Dit concept maakte het mogelijk rechten en plichten van staten af te dwingen door middel van een juridisch acceptabel gebruik van gewapend geweld. De tweede fase begon met de erkenning van het belang van vreedzame beslechting van geschillen. Internationale geschillen werden berecht tussen staten en door *ad hoc* instanties die speciaal werden opgericht om een specifiek geschil te beslechten. De oprichting van het Permanente Hof van Arbitrage in 1899 luidde de start in van de derde fase, met de erkenning van de noodzaak een permanente instantie in te stellen. De vierde fase vond plaats in het kielzog van de Tweede Wereldoorlog en duurde tot in de vroege jaren tachtig. In deze fase werd het Internationaal Gerechtshof (ICJ) opgericht, alsmede regionale instanties zoals het Hof van Justitie van de EU, het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en de geschillencommissie van de Wereldbank (ICSID). De vijfde fase werd ingeluid door vijf bepalende gebeurtenissen: de oprichting van verschillende mensenrechtencommissies en tribunalen, het ‘Memorandum van overeenstemming inzake de regels en procedures betreffende de beslechting van geschillen’ van de Wereldhandelsorganisatie (WTO); het Verdrag van de VN inzake het Recht van de Zee (UNCLOS) dat het Internationale Tribunaal inzake het Recht van de Zee (ITLOS) instelde; de nalevingsmechanismen die werden opgezet in het kader van het internationale milieuregime; en de ontwikkeling van het verlenen van “goede diensten” door de VN Secretaris-Generaal als alternatief voor het gebruik van geweld.¹⁸

De eerste vier fasen in de ontwikkeling van internationale geschillenbeslechting brengen drie ontwikkelingen aan het daglicht. Ten eerste is er een duidelijke afkeer van het gebruik van geweld als methode van geschillenbeslechting. Ten tweede is er ook een duidelijke trend tot afwijzing van de *ad hoc* constructies die domineerden tot 1907.¹⁹ Ten derde is er een voelbare neiging naar het toevlucht zoeken tot geschillenbeslechtsmechanismen door een derde partij. Hoewel ze

¹⁶Augenblick, M. en Ridgway, D.A., “Dispute Resolution in International Financial Institutions”, (1993) 10 *Journal of International Arbitration* 73

¹⁷Lauterpacht, E., *Aspects of the Administration of International Justice* (1991) op 9

¹⁸Zie Sands, P., Mackenzie, R. en Shany, Y. (eds.), *Manual on International Courts and Tribunals*, (1999) op xxviii. De auteur (Sands) identificeert vier ontwikkelingsfasen vanuit de optiek van vreedzame geschillenbeslechting.

¹⁹Bowett, O., *Law of International Institutions*, (4e ed., 1982)

slechts een beperkte jurisdictie hadden, waren deze mechanismen toch nuttig voor internationale geschillenbeslechting op regionaal en globaal niveau. Het uitgebreide netwerk legde een groeiende bereidheid van staten aan de dag om de rol van geschillenbeslechting door een derde partij in internationale politieke betrekkingen te erkennen.

De vijfde fase ontstond in het begin van de tachtiger jaren, met de oprichting van verschillende nieuwe internationale geschillenbeslechtsinstanties. Deze hebben een aantal karakteristieken die doen vermoeden dat internationale geschillenbeslechting een nieuwe fase is ingegaan.

Ten eerste duiden recente gebeurtenissen op een trend naar het oprichten van geschillenbeslechtsmechanismen onder specifieke verdragsregimes met verplichte jurisdictie en bindende beslissingsbevoegdheden. Voorbeelden zijn de mechanismen ingesteld onder het UNCLOS van 1982, het WTO Memorandum van overeenstemming inzake de regels en procedures betreffende de beslechting van geschillen van 1994, de niet-nalevingsmechanismen opgericht onder het ozon regime²⁰, de inspectiepanelen opgericht door de Wereldbank, en het Internationale Strafhof. Ten tweede is het onderwerp van naleving van juridische verplichtingen binnen specifieke verdragsregimes steeds vaker gekoppeld aan geschillenbeslechtsprocedures. Niet-naleving van milieu-verplichtingen wordt steeds nauwkeuriger gecontroleerd, en dit heeft geleid tot nieuwe non-contentieuze, niet-gerechtigde nalevingsregimesmechanismen gebruiken. Het niet-nalevingsmechanisme van het 'Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer' uit 1987²¹ heeft de toon gezet voor verdere toepassing in het kader van andere milieuovereenkomsten.²² Een derde factor is dat staten niet langer de enige spelers zijn op het internationale vlak. Steeds meer internationale hoven, tribunalen en andere geschillenbeslechtsinstanties zijn toegankelijk voor individuen, bedrijven, non-gouvernementele organisaties, intergouvernementele organisaties en andere instanties. Een bijzonder succesvol voorbeeld is de oprichting van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens en de adoptie van Protocol 11²³ door de Europese Conventie voor de Rechten van de Mens.²⁴ Deze ontwikkeling is niet zonder problemen. De traditionele visie op internationaal recht was dat alleen staten *locus standi* hebben op internationaal niveau, en derhalve bij internationale geschillenbeslechting. Maar nu

²⁰Zie in het algemeen Szell, P., "The Development of Multilateral Mechanisms for Monitoring Compliance", in Lang, W. (ed.), *Sustainable Development and International Law*, (1995).

²¹16 September 1987, (1987) 26 ILM 154

²²Bijvoorbeeld de UN Framework Convention on Climate Change (1992) 31 ILM 822; en het Protocol to the 1979 Convention on Long-range Transboundary Air Pollution on Further Reduction of Sulphur Emissions (1994) 33 ILM 1540.

²³Protocol No. 11 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, (11 Mei 1994), 33 LLM 943.

²⁴European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, (4 November 1950), 213 UNTS 221

vele geschillenbeslechtingstribunalen open staan voor particuliere deelnemers, is het beeld van de staat als enige speler op het internationale vlak langzaam aan het vervagen.

De proliferatie van internationale hoven en tribunalen roept een aantal vragen op.²⁵ Het oprichten van deze nieuwe mechanismen geschiedde niet binnen een vast gestructureerd kader van internationale geschillenbeslechting. Vragen betreffen de verhouding tussen deze instanties, het onderwerp *litis pendens*, en de afdwingbaarheid en interpretatie van internationale beslissingen op nationaal niveau.²⁶

Doeltreffende mechanismen voor internationale geschillenbeslechting moeten economisch zijn, niet-dwingend, beschikbaar voor alle partijen bij het geschil, en eerlijk. Ze moeten toegankelijk zijn voor een ieder. Internationale geschillenbeslechting moet een evenwicht vinden tussen drie tegenstrijdige belangen. Ten eerste moet het resultaat aanvaardbaar zijn voor alle partijen en hun belangen dienen.²⁷ Ten tweede mag het de belangen van derden niet schaden en moet internationale geschillenbeslechting het internationaal recht en de waarden van de samenleving respecteren.²⁸ In de derde plaats moeten proces en resultaat coherent zijn en zodoende een progressieve en productieve ontwikkeling van het internationale recht waarborgen.²⁹

Voorstel: het 'Multi-Door Courthouse' System

Alternatieve geschillenbeslechting (ADR) heeft in vele nationale rechtssystemen aan populariteit gewonnen.³⁰ Het 'multi-door courthouse' concept (*vertaald: 'gerechtsgebouw met meerdere deuren', echter in deze samenvatting wordt de engelse term gebruikt*) is daaruit voortgekomen. Het multi-door courthouse is beproefd op nationaal vlak in het Verenigd Koninkrijk en in delen van de Verenigde Staten, zoals New Jersey, Houston en Philadelphia, en met name in

²⁵Zie in het algemeen Janis, M.W. (ed.), *International Courts for the Twenty-First Century*, (1992); Merrills, J.G., *International Dispute Settlement*, (3rd ed., 1998); Guillaume, G., "The Future of International Judicial Institutions", (1995) 44 ICLQ 848.

²⁶In dit opzicht is het verhelderend om de benadering van de US Supreme Court in *Breard v. Greene* (1998) [118 S Ct 1352, 140 L Ed. 2d 529] te vergelijken met die van de Privy Council of the House of Lords in *Hilaire en Thomas* [Privy Council Appeal No. 60 of 1998, *Thomas and Hilaire*, (27 January 1998)].

²⁷Menkel-Meadow, C., "Towards Another View of Legal Negotiation: The Structure of Problem-Solving", (1983) 31 UCLA Law Review 754.

²⁸Chinkin, C. en Sadurska, R., "An Anatomy of International Dispute Resolution", (1991) 7 Ohio State Journal of Dispute Resolution 39.

²⁹Zie in het algemeen Abel, R., *The Politics of Informal Justice* (1982).

³⁰Shore, M.A., Solleveld, T. en Molzan, D., *Dispute Resolution: A Directory of Methods, Projects and Resources*, (Juli 1990) Alberta Law Reform institute, Research Paper No. 19.

het District of Columbia.³¹ Het concept is verder geïmplementeerd in Australië, Canada, Nieuw Zeeland, Singapore en andere delen van de Commonwealth.³² Er is echter weinig overeenkomst tussen ADR op het nationale vlak en op internationaal niveau. In nationale jurisdicties is het doel te zoeken naar informele alternatieven voor berechting. Deze alternatieven variëren van onderhandeling tussen de partijen zonder interventie van een derde partij tot bindende arbitrage. In het internationale recht daarentegen ligt de nadruk meer op het ontwikkelen van politieke wil en andere mechanismen om het gebruik van permanente en verplichte geschillenbeslechtingmethoden te stimuleren.³³ Desalniettemin zijn bepaalde ervaringen gedaan op nationaal vlak ook toepasselijk op het internationale en transnationale vlak van geschillenbeslechting.

Een aangepaste versie van het multi-door courthouse is wellicht de meest aangewezen stap in de verdere ontwikkeling van geschillenbeslechting in het internationale ruimterecht. Het multi-door courthouse is een geschillenbeslechtingscentrum met vele facetten. Het erkent dat bepaalde gevallen, overtredingen en partijen profijt kunnen hebben bij bepaalde geschillenbeslechtingsmethoden. Met de voortgaande uitbreiding van opties voor geschillenbeslechtingsmechanismen wordt het kiezen van de juiste optie een probleem op zich. De oplossing voor dit probleem is het multi-door courthouse, waarbinnen deze overwegingen worden geanalyseerd en wordt doorverwezen naar de meest geschikte geschillenbeslechtingsmethode.³⁴ In deze benadering worden de partijen door middel van vooronderzoek verwezen naar de juiste 'deur' in het courthouse. Het courthouse maakt alle geschillenbeslechtingsdiensten beschikbaar onder één dak, inclusief het vooronderzoek. Het doel van het multi-door courthouse is de partijen te informeren over de beschikbare alternatieven, hen te assisteren bij het kiezen van het meest geschikte mechanisme voor hun specifieke geschil, en hen te voorzien van het mechanisme om hun geschil op te lossen. Het aanvaarden van de verwijzing van de onderzoeksverantwoordelijke kan vrijwillig of verplicht zijn.³⁵

Figuur C.1 geeft de voorgestelde structuur weer van het Multi-Door Courthouse voor geschillen met betrekking tot ruimtevaartactiviteiten. Deze structuur beschrijft de voorgestelde methode voor het schiften van geschillen om de meest bevredigende oplossing te bereiken binnen een zo doeltreffend mogelijk kader. De oprichting van een sectorsgewijs multi-door courthouse voor ruimtevaartactiviteiten voorziet in een proces van maximaal zeven stappen in

³¹d'Ambrumenil, P.L., *What is Dispute Resolution?*, (1998); Henderson, S., *The Dispute Resolution Manual: A Practical Handbook for Lawyers and Other Advisers*, Versie 1.0 (1993).

³²Lim L.Y. en Liew T.L., *Court Mediation in Singapore*, (1997) op 31 en 33.

³³Mnookin R. en Kornhauser, L., "Bargaining in the Shadow of the Law: the Case of Divorce", (1979) 88 Yale LJ 950.

³⁴Sander, F.E.A., "Varieties of Dispute Processing", (1979) 70 FRD 111; Cappelletti, M. en Garth B., "General Report", Vol. I Bk. 1, in *Access to Justice (Italy, 1979)* op 515; American Bar Association, *Report on Alternate Dispute Resolution Projects* (1987).

³⁵*ibidem* op 44 - 47.

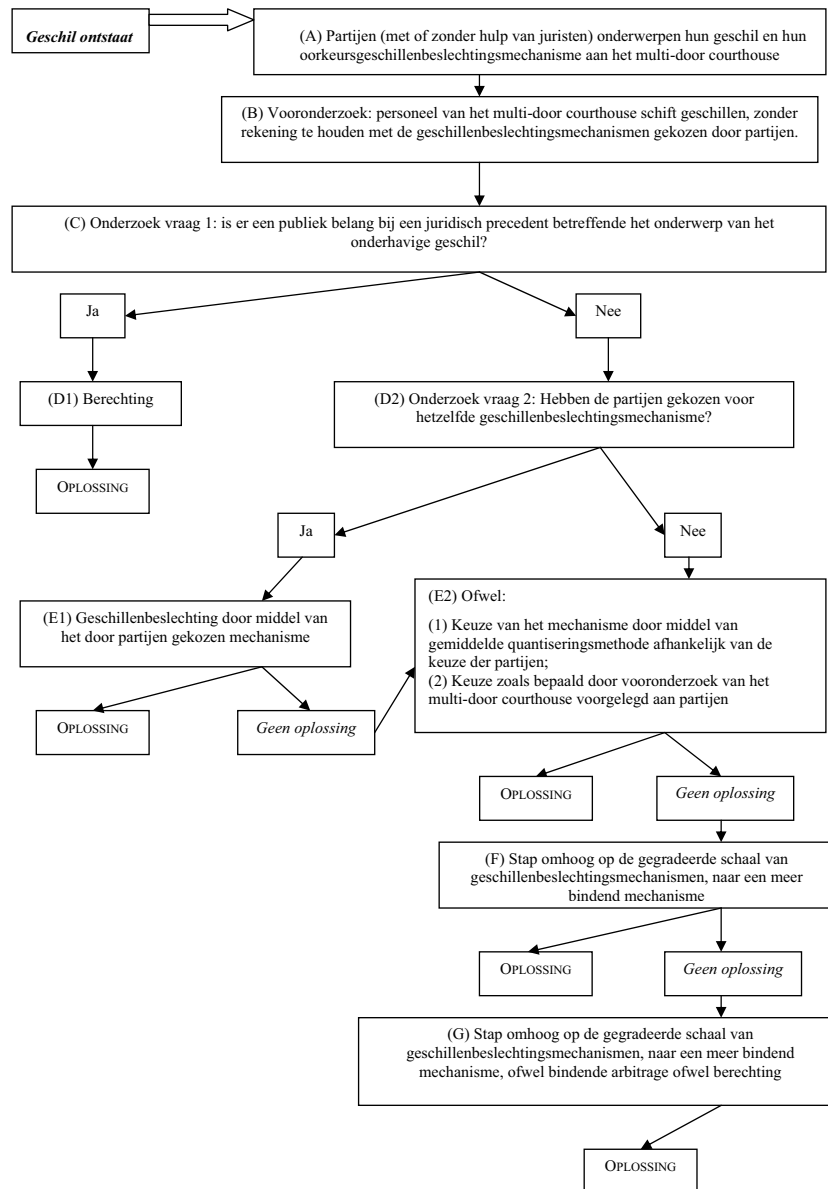

Figure C.1: De Voorgestelde Structuur Weer van het Multi-Door Courthouse voor Geschillen met Betrekking tot Ruimtevaartactiviteiten

de vorm van een besluitvormingsproces op basis van een ja/nee tweedeling. Zoals altijd wordt het proces opgestart door het ontstaan van een geschil tussen twee of meer partijen. Het vooronderzoek naar claims moet worden uitgevoerd door een juridisch gekwalificeerde adviseur, gespecialiseerd op het gebied van internationale geschillenbeslechting, ruimtevaartstudies en internationaal ruimterecht. Factoren die van bepalende invloed zullen zijn bij het aanbevelen van het meest geschikte geschillenbeslechtsmechanisme zijn onder andere:

1. De belangen, perspectieven en relatieve standpunten van de partijen;
2. De aard en gevolgen van de vermeende overtreding of het gerezen geschil;
3. De geschiktheid, prijs, geloofwaardigheid en werkbaarheid van de voorgestelde methode, en
4. Het belang van het geschil voor de ontwikkeling van internationaal en nationaal ruimterecht.

Het succes van het multi-door courthouse zal in grote mate afhangen van zo'n proces van vooronderzoek. De kans bestaat dat het multi-door courthouse leidt tot een nieuwe bureaucratie die partijen van de ene naar de andere methode zal sturen, zonder werkelijk te trachten hun problemen op te lossen. Het voorgestelde aangepaste systeem zal deze kans verkleinen door een eerlijke analyse van partijen, feiten, juridische vragen en andere overwegingen geldig in het specifieke geval.³⁶ De Hoofdstukken 1 tot en met 4 zullen aantonen dat de huidige methoden van geschillenbeslechting niet voldoen. Hoofdstuk 5 zal daarna aantonen dat de ontwikkeling van het multi-door courthouse voor geschillen met betrekking tot ruimtevaartactiviteiten een coherent kader zal scheppen voor geschillenbeslechting en de verdere ontwikkeling van het ruimterecht.

Het multi-door courthouse zal leiden tot grotere doelmatigheid, door besparingen in tijd, kosten, inspanning en frustratie. De partijen kunnen worden doorverwezen naar de juiste methode van beslechting, in plaats van dat ze rond blijven dwalen in de molen van ongeschikte methoden die resulteren in inefficiënte en niet-afdwingbare besluiten. Door het gebruik van het multi-door courthouse zal waarschijnlijk de toegang tot en rechtvaardiging van nieuwe methoden van geschillenbeslechting toenemen. Dit zal leiden tot een beter begrip van de typische karakteristieken van de specifieke soorten van geschillenbeslechting. Daarom is dit het meest geschikte model voor de nieuwe grensoverschrijdende en interdisciplinaire vraagstukken die zullen opkomen in geschillen met betrekking tot ruimtevaartactiviteiten.

³⁶Lim, L.Y., "ADR - A Case for Singapore", (1994) 6 Singapore Academy of Law Journal 103.

Er is veel twijfel geuit over de doeltreffendheid van de handhaving van internationaal recht.³⁷ Net als andere takken van internationaal recht heeft het internationale ruimte-recht geen permanente specifieke middelen om naleving te garanderen. Naleving van juridische verplichtingen kan natuurlijk worden afgedwongen door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties onder het mandaat van Hoofdstukken VI en VII. Maar toevlucht tot de VN Veiligheidsraad kan alleen plaatsvinden wanneer de Raad een bedreiging van de internationale vrede en veiligheid vaststelt onder Artikel 39 van het VN Handvest. Dit is de juiste manier om naleving van bepaalde internationale verplichtingen betreffende het gebruik van de ruimte veilig te stellen. Maar vele geschillen, die op andere wijze toch negatieve invloed zouden kunnen hebben op het gebruik van de ruimte ten goede van de mensheid, zouden door de mazen van het net glippen doordat de Veiligheidsraad niet kan vaststellen dat hun voortduren een bedreiging van de internationale vrede en veiligheid betekent.

Naast het oplossen van het nalevingsprobleem moet het geschillenbeslechtingssysteem voor ruimtevaartactiviteiten ook onderwerpen als internationale aansprakelijkheid en vergoeding kunnen behandelen. Elke inbreuk op een verplichting van internationaal recht, op welk onderwerp die verplichting ook betrekking moge hebben, brengt internationale aansprakelijkheid met zich mee.³⁸ Zoals het Permanente Hof van Internationale Justitie stelde in de 'Chorzow Factory case' uit 1928, "*it is a principle of international law, and even a general conception of law, that any breach of an engagement involves an obligation to make reparation*".³⁹ Het Hof zei verder dat "*reparation must, as far as possible, wipe out all the consequences of the illegal act and re-establish the situation which would, in all probability, have existed if that act had not been committed*".⁴⁰ De intentie om restitutio in integrum te bewerkstelligen kan vruchteloos worden doordat het herstellen van de status quo ante niet te realiseren is. Wanneer restitutio in integrum onmogelijk is, wordt de plicht tot herstel een plicht tot het betalen van een financiële compensatie, "*corresponding to the value which a restitution in kind would bear*".⁴¹ Indien noodzakelijk moet de compensatie ook "*damages for loss sustained*" omvatten boven de *restitutio in integrum* of geldelijke compensatie.

Onder het Aansprakelijkheidsverdrag zijn staten die schade veroorzaken aan ruimteobjecten van een andere staat ook aansprakelijk voor het betalen van compensatie voor dergelijke schade.⁴² Het voorgestelde aangepaste multi-door

³⁷Cheng, B., "The Contribution of Air and Space Law to the Development of International Law", (1986) 39 CLP 181.

³⁸Report of the International Law Commission, 28th Session, [1976], ILC YB 1 op 96.

³⁹*Case concerning the Factory at Chorzow (Claim for Indemnity) (Merits) (A/17 1928) 1 WCR 646 op 664.*

⁴⁰*ibidem* op 677 - 8.

⁴¹*ibidem*

⁴²Convention on Liability for Damage Caused by Objects Launched into Outer Space (1972), adopted on 29 November 1971, opened for signature on 29 March 1972, entered into

courthouse zou de taak moeten krijgen om verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid vast te stellen voor elke daad die plaats vindt in de ruimte en schade veroorzaakt, om geschillen met betrekking tot ruimtevaartactiviteiten op te lossen, en om de hoogte van de compensatie of de vorm van noodzakelijke schadevergoeding vast te stellen. Hierdoor kan een duidelijke en onafhankelijke afweging plaatsvinden van de geleden schade en bijbehorende vergoeding, en kan de naleving van de normen van internationaal recht in de ruimte worden gewaarborgd. Dit voorstel gaat een stap verder dan de Compensatie Commissie die onder het Aansprakelijkheidsverdrag ingesteld kan worden.

Het multi-door courthouse moet ook toegankelijk zijn voor particuliere deelnemers, alsmede intergouvernementele organisaties, non-gouvernementele organisaties, privaatrechtelijke personen en individuen. Dit is in overeenstemming met de huidige en toekomstige werkelijkheid dat ruimtevaartactiviteiten het uitsluitende domein van staten ontgroeid zijn.

Structuur van het ‘Multi-Door Courthouse’ Systeem

De structuur van het voorgestelde multi-door courthouse is betrekkelijk eenvoudig. Het volgende is een samenvatting van het voorgestelde geschillenbeslechtingskader.⁴³ Partijen kunnen toegang tot het systeem verkrijgen door middel van:

1. Het deponeren van toetredingsinstrumenten bij het multi-door courthouse systeem;
2. Het opnemen van clausules in bilaterale of multilaterale overeenkomsten waarbij in geval van een geschil toevlucht tot het systeem wordt overeengekomen; of
3. Het op een *ad hoc* basis onderwerpen van een geschil aan het systeem wanneer het geschil ontstaat.

Ten tijde van toetreding danwel het onderwerpen van geschillen geven beide partijen onafhankelijk van elkaar aan wat hun voorkeursmethode voor geschillenbeslechting is. Bij onderwerping van een geschil moeten beide partijen een vertrouwelijk compromis indienen samen met ieders voorlopige standpunten betreffende het geschil. Daarbij moeten zij ook een vertrouwelijke verklaring indienen betreffende enigerlei politieke, economische, technische of andere belangen die zij van belang achten vanuit hun perspectief op het geschil. Deze documenten worden voorgelegd aan een interdisciplinair panel met een oneven aantal van drie of vijf experts voor een vooronderzoek.

force on 1 September 1972. (1971) 961 UNTS 187, 24 UST 2389, TIAS 7762.

⁴³De gedetailleerde structuur van het voorgestelde multi-door courthouse voor de ruimte is te vinden in Hoofdstuk 5, *infra*.

Op basis van deze documenten en hun beoordeling van het geschil in zijn geheel zal het panel experts een geschillenbeslechtingmethode uit een graduele schaal aanbevelen. Indien de partijen ten tijde van het onderwerpen niet voor dezelfde geschillenbeslechtingmethode hadden gekozen, wordt het geschil onderworpen aan deze aanbevolen geschillenbeslechtingmethode. Dit gebeurt met dien verstande dat indien deze methode er niet binnen bepaalde tijd in slaagt het geschil op bevredigende wijze te beslechten, het geschil dan opnieuw wordt onderworpen aan de volgende keuze van geschillenbeslechting van het panel. Deze volgende keuze zal hoger op de schaal liggen, in de richting van bindende geschillenbeslechting door een derde partij. De ervaring in het internationale recht heeft geleerd dat de mogelijkheid een geschil te onderwerpen aan bindende geschillenbeslechting door een derde partij een belangrijke rol speelt bij het stimuleren van de partijen om hun geschil spoedig te beslechten. Wanneer ook deze tweede aanbevolen methode faalt, wordt het geschil verplicht onderworpen aan bindende beslechting door een derde partij, zoals arbitrage. Uiteraard moet het vooronderzoek ook rekening houden met factoren als de invloed van de beslissing op derde partijen en de ontwikkeling van het internationale recht. Wanneer de uitslag van het geschil belangrijke gevolgen zou kunnen hebben voor deze aspecten, zal meteen een publieke, bindende methode worden aanbevolen.

De partijen moeten te goeder trouw op zich nemen dat zij de beslechting van het geschil zullen erkennen. Het multi-door courthouse omvat ook een drielidige benadering voor rechtshandhaving, alsmede procedures voor interim maatregelen indien nodig. In het kort komen de zes handhavingsmechanismen op het volgende neer:

1. Verificatie, bestaande uit
 - Verdragsnalevingsregimes;
 - Inspectiepanels en partij-verslagen;
2. Supervisie, bestaande uit
 - “Goede diensten” verleend door de VN Secretaris-Generaal;
 - Compensatie Commissies; en in de laatste plaats
 - Doorverwijzing van het geschil naar de VN Veiligheidsraad door de VN Secretaris-Generaal;
3. Procedurele aspecten van besluithandhaving.

Het systeem voorziet ook in faciliteiten voor vertrouwenwekkende maatregelen zoals mechanismen voor het vermijden van conflicten, en een systematische en doorlopende beoordeling van het eigen functioneren.

Implementatie & Rechtsontwikkeling

Er is reden tot optimisme is over de implementatie van een geschillenbeslechtsmechanisme in het internationale ruimterecht, zoals door middel van het multi-door courthouse. Politieke wil, economische ratio, internationale samenwerking en geopolitieke verschuivingen lijken er allen op te wijzen dat zowel publieke als particuliere deelnemers gemotiveerd zullen zijn tot een dergelijk regime toe te treden.

De Algemene Vergadering van de VN heeft gesteld dat *“the United Nations should provide a focal point for international co-operation in the peaceful exploration and use of outer space.”*⁴⁴ Het is van essentieel belang dat de Verenigde Naties een rol speelt als katalysator voor de implementatie van geschillenbeslechtsmethoden voor ruimtevaartactiviteiten. Vanuit deze optiek stelt dit proefschrift voor een Protocol voor het Multi-Door Courthouse voor de ruimte aan het Ruimteverdrag van 1967 toe te voegen. Dit Protocol put uit delen van het Aansprakelijkheidsverdrag, de ILC ‘Final Draft Convention on Settlement of Space Law Disputes’ uit 1998, UNCLOS, het Memorandum van overeenstemming inzake de regels en procedures betreffende de beslechting van geschillen van de WTO en andere internationale geschillenbeslechtsinstrumenten en -instanties. De tekst van het voorgestelde Protocol is te vinden in Appendix A. Als bijlage aan het voorgestelde Protocol zijn in Appendix B de voorgestelde ‘Model Clauses’ voor opname in overeenkomsten betreffende de ruimtevaart opgenomen.

Overzicht van het Analytische Kader

Dit boek geeft een kritische juridische analyse van institutionele geschillenbeslechtsmethoden in het ruimterecht die beschikbaar zijn op internationaal en transnationaal niveau. Het boek baseert deze analyse zowel op het recht betreffende de vreedzame beslechting van geschillen als op de ontwikkeling van institutionele processen voor het oplossen van geschillen en het verzekeren van naleving van verdragsverplichtingen en internationale juridische normen.

Dit boek stelt het volgende:

1. De bestaande geschillenbeslechtsmethoden in het internationale ruimterecht zijn niet in overeenstemming met de realiteit van huidige en toekomstige ruimtevaartactiviteiten;
2. Er is dringende behoefte aan een permanent, verplicht en sectorsgewijs geschillenbeslechtsmechanisme in het ruimterecht;
3. Dit mechanisme moet verder bouwen op de ervaring met de ontwikkeling van geschillenbeslechting in internationaal recht;

⁴⁴Resolutie 1721B-XVI.

4. Het aangepaste concept van het multi-door courthouse system vervult als beste de unieke vereisten van een geschillenbeslechtsmechanisme voor ruimtevaartactiviteiten;
5. Het aanvaarden van het voorgestelde multi-door courthouse systeem zal één van de belangrijkste bijdragen van het ruimterecht zijn aan de progressieve ontwikkeling van het internationaal recht.

De analyse is onderverdeeld in drie delen: Exploratie, Evolutie en Evocatie.

In **Deel I: Exploratie**, worden de bestaande geschillenbeslechtsmethoden in het internationale ruimterecht toegelicht en gewaardeerd (Hoofdstuk 1). Het onderzoek wordt dan verbreed naar een beschouwing van de mechanismen voor de vreedzame beslechting van geschillen onder algemeen internationaal recht, en de toepassing van deze mechanismen op ruimterecht in het bijzonder (Hoofdstuk 2).

Deel II: Evolutie, behandelt de chronologisch parallelle ontwikkelingen in ruimtevaartactiviteiten en internationale geschillenbeslechting. Het beschouwt het veranderende paradigma van ruimtevaartactiviteiten en de noodzaak voor een permanent, verplicht en sectorsgewijs geschillenbeslechtsmechanisme (Hoofdstuk 3). Vervolgens geeft het een vergelijkende analyse van recente ontwikkelingen op het gebied van geschillenbeslechting in vergelijkbare onderdelen van internationaal recht (Hoofdstuk 4).

Deel III: Evocatie, introduceert het concept van het aangepaste multi-door courthouse systeem als het meest geschikte mechanisme voor de beslechting van ruimte-gerelateerde geschillen. Vervolgens wordt een korte beschouwing gegeven over de typologie van geschillenbeslechting, waarna het gebruik van het aangepaste multi-door courthouse systeem wordt gepromoveerd. Daarna wordt de structuur van het aangepaste multi-door courthouse systeem toegelicht (Hoofdstuk 5). Suggesties worden gemaakt voor de ontwikkeling van het recht om het multi-door courthouse systeem te implementeren (Hoofdstuk 6). Tenslotte concludeert het boek dat het implementeren van het voorgestelde multi-door courthouse systeem één van de belangrijkste bijdragen van het ruimterecht zal zijn aan de verdere ontwikkeling van het internationale recht (Hoofdstuk 7).

Conclusie

Het nieuwe globale scenario waarbinnen ruimtevaartactiviteiten plaatsvinden vereist doeltreffende maatregelen voor het waarborgen van de vrede. Het veiligstellen van stabiliteit, voorspelbaarheid en gelijkheid is noodzakelijk voor rechtvaardig gebruik en exploratie van de ruimte ten goede van de mensheid. Recht speelt een belangrijke rol bij het formuleren van oplossingen voor de huidige globale uitdagingen die de transnationale en internationale vrede en veiligheid

kunnen bedreigen. Substantieel recht biedt het juiste antwoord, met hulp van een creatief en doeltreffend gebruik van procedurele juridische maatregelen.

Stabiliteit en veiligheid in de ruimte moeten gebaseerd zijn op meer dan brute militaire, politieke of economische macht. Momenteel is de meest passende basis de normatieve rechtsnorm. Recht kan alleen dan een basis voor stabiliteit zijn wanneer het een procedurele kracht heeft dat wordt beschouwd als haalbaar, rechtvaardig en legitiem. Het toepasselijke juridische regime moet afdoende procedures bevatten voor het slechten van enigerlei geschil dat kan ontstaan. De deelnemers aan een bepaalde activiteit moeten de autoriteit van het recht en het mandaat dat is toegekend aan zijn geschillenbeslechtinginstanties aanvaarden.

Zonder afdoende en haalbare procedures kan de integriteit van het juridische systeem niet worden gewaarborgd. De grote verscheidenheid aan deelnemers bij ruimtevaartactiviteiten ligt ten grondslag aan de veelvoud van mogelijk conflicterende belangen. Dergelijke conflicten zullen niet langer beperkt blijven tot de spreekwoordelijke ivoren toren naarmate de enorme politieke, economische, technische en wetenschappelijke hulpbronnen van de ruimte meer toegankelijk zullen worden. Het is van het grootste belang dat het procedurele juridische kader het gevoelige evenwicht tussen normatief juridische beginselen en de belangen van de deelnemers kan vinden, zodat vreedzaam en rechtvaardig gebruik van de hulpbronnen van de ruimte gewaarborgd kan worden.

Rechtscheppende en rechtsnalevingsprocessen zijn van groot belang voor het opstellen van afdoende en zinvolle geschillenbeslechtigingsprocedures. Rechtsvorming moet legitiem zijn, en aanvaardbaar voor alle betrokken partijen. Voorts moet het op een tijdige en efficiënte manier plaatsvinden. Zodoende kan de ontwikkeling van het recht pas houden met omringende ontwikkelingen op het betrokken gebied, en dit is van bijzonder belang voor het zich snel ontwikkelende gebied van ruimtevaartactiviteiten. Nalevingsmechanismen maken juridische beginselen en besluiten tastbaar. Toereikende mechanismen voor toezicht, verificatie en niet-naleving moeten worden opgesteld, zodat de praktische toepassing van geschillenbeslechting niet verloren gaat vanwege mogelijke frivoliteiten of versprekingen der deelnemers.

Van bijzonder belang is de status en rol van particuliere deelnemers in de internationale gemeenschap en op ruimtevaartgebied. Deze deelnemers vormen een bijzonder element in het kader van de bescherming van gemeenschappelijke belangen en juridische grondbeginselen in de ruimte. Afgezien van de steeds actievare inmenging door particuliere deelnemers in de ruimte, toont deze groep tevens dat een werkelijk transnationaal systeem van geschillenbeslechting en besluitvorming ontwikkeld moet worden opdat het juridische kader zijn relevantie behoudt.

De evolutie van het internationale ruimterecht heeft veel geleerd van recente ontwikkelingen in vergelijkbare rechtsgebieden, met name het regime van

Antarctica. Het zou goed zijn als ieder voorgesteld geschillenbeslechtsmechanisme verder zou bouwen op de positieve ontwikkelingen van succesvolle ervaringen in transnationale, internationale en nationale geschillenbeslechtsprocedures. Geschillenbeslechting in het ruimterecht moet, zonder het wiel opnieuw uit te willen vinden, een kritische analyse uitvoeren en een alomvattend kader opstellen voor het formuleren van juridische normen voor ruimtevaartactiviteiten.

De ontwikkeling van geschillenbeslechtsprocedures in het ruimterecht vindt plaats in een tijd van grote veranderingen en ontwikkelingen. Niet alleen ruimtecommercie en -activiteiten, maar ook de internationale en transnationale gemeenschap ontwikkelen zich snel. Een werkbaar, legitiem geschillenbeslechtsmechanisme zal van groot belang zijn voor het verduidelijken en ontwikkelen van juridische normen die toepasselijk zijn op dit nieuwe gebied.

Bovendien zal het opzetten van een geschillenbeslechtsprocedure de mogelijkheid van vreedzame beslechting van geschillen zonder gebruik van geweld bevorderen. De redenen voor het opzetten van een geschillenbeslechtsmechanisme worden nog duidelijker gezien vanuit het perspectief van het enorme potentieel van de ruimte als strijdtoneel voor destabiliserende militaire doeleinden.

Het opzetten van een werkbaar sectorsgewijs geschillenbeslechtsmechanisme voor de ruimte zal niet alleen voortbouwen op recente succesvolle voorbeelden in het internationale milieu- en zeerecht. Het zal ook de gelegenheid scheppen voor het ruimterecht om een bijdrage te leveren aan de progressieve voortgang van het recht in zijn algemeenheid, en geschillenbeslechting in het bijzonder.

Door de afwezigheid van een vaststaand geschillenbeslechtsmechanisme scheidt het ruimterecht de ruimte voor juridische creativiteit en moed om met een schone lei te beginnen. De taak die voor ons ligt is het creëren van een werkbare methode van geschillenbeslechting die een definitieve vooruitgang op de evolutionaire ladder van internationale geschillenbeslechting zal betekenen. Een kleine stap voor het ruimterecht zou wel eens een enorme sprong voor het internationale recht kunnen betekenen.

Het gebruik van juridische mechanismen voor het vreedzaam beslechten van

geschillen weerspiegelt ook de suprematie van het recht in internationale en transnationale betrekkingen. Binnen de huidige globale matrix kan een gemeenschappelijke inspanning met gelijkmatige porties idealisme en pragmatisme een veilige wereld gebaseerd op beginselen van vrede en samenwerking waarmaken.

De hoop op een betere toekomst ligt in de exploratie van de oneindige uitgestrektheid van de ruimte door de Mensheid.